

УДК: 342.9:656.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.71>

СЕЗОННІСТЬ ШИН КОЛІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ: ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ТА ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ

Червінчук А.В.,

кандидат юридичних наук, старший дослідник
завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблемних питань правоохоронної діяльності,
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-7893-6632
chervin_a@ukr.net

Пилипенко Є.О.,

кандидат юридичних наук, старший дослідник
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблемних питань правоохоронної діяльності,
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-4044-5421
evgesha220584@gmail.com

Червінчук А.В., Пилипенко Є.О. Сезонність шин колісних транспортних засобів: технічні вимоги та правова регламентація.

Статтю присвячено дослідженню технічних вимог та правової регламентації використання на колісних транспортних засобах шин, тип яких відповідає сезону. Проаналізовано чинне законодавство України у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, яке визначає вимоги до технічного стану транспортних засобів та їх обладнання, а також нормативно-правові акти, що стосуються правил експлуатації пневматичних шин певних категорій колісних транспортних засобів, зокрема, накази Міністерства інфраструктури України «Про затвердження Правил технічної експлуатації коліс та пневматичних шин колісних транспортних засобів категорій L, M, N, O та спеціальних машин, виконаних на їх шасі» від 26.07.2013 року № 549 та «Про затвердження Правил експлуатації колісних транспортних засобів» від 26.07.2013 року № 550. З'ясована необхідність на законодавчому рівні закріпити обов'язок використання у зимовий період зимових/усесезонних шин на колісних транспортних засобах певних категорій та встановлення адміністративної відповідальності відносно особи, яка керує транспортним засобом, за невідповідність технічним вимогам, у тому числі, використання шин, що не відповідають сезону. Проаналізовано проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо безпечності транспортних засобів» від 19.01.2023 року № 8369, на основі якого запропоновано внесення змін до статті 37 Закону України «Про до-

рожній рух» щодо необхідності встановлення на транспортному засобі шин, тип яких відповідає сезону; до розділів 1 та 31 Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 року № 1306 щодо закріплення на законодавчому рівні визначень зимового та літнього сезонів, мінімально допустимої висоти рисунка протектора шин у зимовий сезон та обов'язку встановлення зимових/усесезонних шин у зазначений період для певної категорії транспортних засобів; до частини 1 статті 121 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за невідповідність вимогам, з якими відповідно до встановлених правил експлуатація транспортного засобу забороняється.

Ключові слова: транспортний засіб, технічний стан, експлуатація, шини, сезонність, адміністративна відповідальність.

Chervinchuk A., Pylypenko Ye. Seasonality of wheeled vehicle tires: technical requirements and legal regulations.

The article is devoted to the study of technical requirements and legal regulation of the use of tires on wheeled vehicles, the type of which corresponds to the season. The current legislation of Ukraine in the field of ensuring road traffic safety, which defines the requirements for the technical condition of vehicles and their equipment, as well as legal acts concerning the rules for operating pneumatic tires of certain categories of wheeled vehicles, in particular, the orders of the Ministry of Infrastructure of Ukraine "About approval of the Rules for the

technical operation of wheels and pneumatic tires of wheeled vehicles of categories L, M, N, O and special machines made on their chassis" dated 07.26.2013 No. 549 and "On Approval of the Rules for the Operation of Wheeled Vehicles" dated 07.26.2013 No. 550. The need to enforce the obligation to use winter/all-season tires on wheeled vehicles of certain categories at the legislative level and to establish administrative liability for the person driving the vehicle for non-compliance with technical requirements, including when tires out of season. The project of the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on the Safety of Vehicles" dated 19.01.2023 No. 8369 was analyzed, based on which it is proposed to amend Article 37 of the Law of Ukraine "On Road Traffic" regarding the need to install tires on the vehicle, type which corresponds to the season; to Sections 1 and 31 of the Road Traffic Rules, approved by Resolution No. 1306 of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 10.10.2001 regarding the establishment at the legislative level of the definitions of winter and summer seasons, the minimum permissible height of the tire tread pattern in the winter season and the obligation to install winter/all-season tires in the specified period for a certain category of vehicles; to the first part of Article 121 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses regarding the establishment of liability for non-compliance with the requirements, according to which the established rules prohibit the operation of a vehicle, including the use of tires, the type of which corresponds to the season.

Key words: vehicle, technical condition, operation, tires, seasonality, administrative responsibility.

Постановка проблеми. Протягом останніх 10 років в Україні трапилось 299327 дорожньо-транспортних пригод з постраждалими, в яких загинуло 43783 особи та травмовано 370835 осіб. Однією з причин скоєння дорожньо-транспортних пригод (ДТП) є керування несправним транспортним засобом [1, с. 6], у тому числі, з несправностями шин чи коліс.

Чинна система обліку ДТП не дозволяє проаналізувати кількість автопригод, спричинених саме незадовільним станом шин транспортних засобів або експлуатації шин, які не відповідають сезону. При визначенні причин ДТП уповноважені особи перш за все звертають увагу на безпосередні дії учасників руху, що викликали негативні наслідки. До них найчастіше відносять: перевищення безпечної швидкості руху, недотримання безпечної дистанції або інтервалу, порушення правил маневрування тощо. Така ситуація складається через відсутність чіткої правової регламентації експлуатації шин відповідного сезону.

Очевидно, що зчпні якості дорожнього покриття в значній мірі визначають довжину галь-

мівного шляху автомобіля, значно впливають на його стійкість і керованість, тому є найважливішим параметром, що впливає на безпеку руху. Як показують численні дослідження, через зниження зчеплення ступінь ризику потрапити в ДТП на покритому снігом або льодом дорожньому покритті відповідно в 1,5 і 4,5 разів вище, чим на чистому сухому покритті [2, с. 18]. Тому вплив сезонності шин на безпеку руху у відповідну пору року неможливо перебільшити. Отже, питання експлуатації транспортних засобів, шин яких відповідають порі року, мають бути вирішені в правовому полі.

Стан опрацювання проблематики. Дослідженням технічних аспектів використання різних типів шин колісних транспортних засобів займалися такі вчені, як М.С. Бокаріус, Є.А. Васильєв, М.С. Корчан, А.М. Пантюшенко, Л.С. Стецюк, І.М. Карпинська, В.М. Ковкін, М.А. Паршин та інші. Дослідженням правової регламентації щодо експлуатації транспортних засобів та забезпечення безпеки дорожнього руху займалися такі вчені, як: Ю.Ю. Атаманенко, М.Ю. Веселов, Т.О. Гуржій, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, Ю.І. Марценішин, Р.М. Пилипів, О. Ю. Салманова, А. О. Собакарь тощо, проте дослідженню питання щодо технічних вимог та правової регламентації використання на колісних транспортних засобах різних типів шин відповідно до сезону достатньої уваги не приділялось.

Мета статті: дослідити технічні вимоги та правову регламентацію використання на колісних транспортних засобах шин, тип яких відповідає сезону їх експлуатації.

Виклад основного матеріалу. Зимовий сезон є справжнім випробуванням для водіїв усіх колісних транспортних засобів, адже наявність снігу чи ожеледі на автомобільних шляхах негативно впливає на ступінь зчеплення шин із проїзною частиною, керованість транспортного засобу і врешті-решт призводить до чималої кількості ДТП. Запобігти такому явищу можна шляхом використання на транспортному засобі шин, тип яких відповідає сезону їх експлуатації, адже такі шини можуть забезпечити гарне зчеплення на засніженій дорозі, підвищити стійкість автомобіля та покращити його ходові характеристики. Тому, встановлення на колісних транспортних засобах шин, тип яких відповідає сезону є важливою необхідністю у забезпеченні безпеки дорожнього руху та зниженні рівня дорожньо-транспортного травматизму. Слід зазначити, що обов'язок встановлення зимових шин на транспортний засіб у зимовий період визначений законодавством багатьох країн Європи, зокрема: Австрії, Болгарії, Боснії і Герцеговини, Естонії, Латвії, Литви, Норвегії, Німеччини, Румунії, Сербії, Словаччини, Словенії, Фінляндії, Франції, Хорватії, Чорногорії, Чехії та Швеції.

В умовах постійної євроінтеграції суспільства та незворотності європейського курсу України, необхідності підвищення рівня безпеки дорожнього руху до міжнародних стандартів, є необхідним вдосконалення законодавства України, у тому числі, у сфері дорожнього руху, запозичення корисного іноземного досвіду задля створення безпечного та комфортного середовища для усіх учасників дорожнього руху.

З метою забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні, у тому числі, шляхом зменшення кількості ДТП, спричинених відсутністю потрібного типу шин в обумовлений сезон року, 19 січня 2023 року у Верховні Раді України було зареєстровано законопроект № 8369 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо безпечності транспортних засобів», відповідно до якого пропонується внесення змін до ст. 29 Закону України «Про дорожній рух» та ч. 1 ст. 121 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [3]. Так, ст. 29 Закону України «Про дорожній рух» доповнюється частинами такого змісту: *«з 1 листопада по 31 березня не допускається участь у дорожньому русі транспортних засобів, які мають максимальну технічно допустиму масу не більше ніж 3,5 тонни, які не обладнані усесезонними та/або зимовими шинами на всіх колесах транспортного засобу», «з 1 листопада по 31 березня не допускається участь у дорожньому русі транспортних засобів, які мають максимальну технічно допустиму масу більше ніж 3,5 тонни, які не обладнані зимовими шинами на всіх колесах транспортного засобу»*. Диспозиція ч. 1 ст. 121 КУпАП, яка визначає протиправну поведінку у вигляді керування водієм транспортним засобом, що має несправності системи гальмового або рульового керування, тягово-зчипного пристрою, зовнішніх світлових приладів (темної пори доби) чи інші технічні несправності, з якими відповідно до встановлених правил експлуатація його забороняється, або переобладнанням з порушенням відповідних правил, норм і стандартів доповнюється частиною речення *«у тому числі не обладнаним зимовими та/або усесезонними шинами у період з 1 листопада по 31 березня»* [3].

Аналізуючи норми чинного законодавства України, у тому числі, у сфері безпеки дорожнього руху, можна дійти висновку, що пропозиції суб'єктів законодавчої ініціативи є актуальними з точки зору підвищення рівня безпеки на автомобільних шляхах України у зимовий період, але, водночас, і дискусійними стосовно визначення та змісту нормативно-правових норм.

Так, законодавець у проєкті Закону № 8369 пропонує питання щодо обов'язкового використання у певний період року зимових/усесезонних шин на транспортному засобі задля його безпечної експлуатації визначити ст. 29 Закону України «Про дорожній рух». Разом з тим, ця норма

визначає умови допуску транспортних засобів до участі у дорожньому русі, а запропоновані проєктом Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо безпечності транспортних засобів» зміни стосуються саме умов, відповідно до яких вводиться заборона руху для певного транспортного засобу (зокрема, заборони рухатися транспортним засобом в певну пору року без встановлених відповідно до цієї пори року типу шин). У зв'язку із цим, питання щодо використання відповідних до пори року шин на транспортних засобах доцільно визначити ст. 37 Закону України «Про дорожній рух», що на законодавчому рівні встановлює підстави для заборони експлуатації транспортних засобів [4].

Також, законодавцем запропоновано встановлювати зимові/усесезонні шини на транспортні засоби незалежно від їх дозволеної максимальної маси (до 3,5 тонн чи більше 3,5 тонн – не має значення). Разом з тим, відповідно до Правил технічної експлуатації коліс та пневматичних шин колісних транспортних засобів категорій L, M, N, O та спеціальних машин, виконаних на їх шасі, затверджених наказом Міністерства інфраструктури України 26.07.2013 року № 549, у зимовий період у колісних транспортних засобах категорій L, M1, M2 застосовуються зимові або усесезонні шини. Мінімально допустима висота рисунка протектора шин у складі колісних транспортних засобів у зимовий сезон повинна бути не менша 3 мм [5].

У літній сезон у складі колісного транспортного засобу застосовуються літні та усесезонні шини. Також допускається застосування зимових шин із залишковою висотою протектора не більше 3 мм для повного використання їх ресурсу. В обшипованих шинах шипи повинні бути видалені [5].

Транспортні засоби категорії L, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про єдині вимоги до конструкції та технічного стану колісних транспортних засобів, що експлуатуються» від 22.12.2010 року № 1166, це механічні колісні засоби із двома, трьома або чотирма колесами (мотоколісні засоби), зокрема: двоколісні мопеди, триколісні мопеди, мотоцикли, мотоцикли з боковим причепом, трицикли, квадроцикли (легкі та важкі) [6].

До категорії M відносяться механічні колісні засоби, які мають не менше чотирьох коліс і призначені для перевезення пасажирів та їх багажу [6].

Транспортний засіб категорії M1 – це колісний засіб, що відповідає таким вимогам: 1) призначений для перевезення пасажирів, у якому кількість місць для сидіння без урахування місця водія не перевищує восьми (легковий автомобіль); 2) не передбачає місця для пасажирів, які стоять; 3) кількість місць для сидіння може обмежуватися одним місцем для водія [6].

Транспортні засоби категорії M2 поділяються класи: клас А та клас Б.

Транспортний засіб категорії M2 класу А – це колісний засіб, що відповідає таким вимогам: 1) призначений для перевезення пасажирів, у якому кількість місць для сидіння без урахування місця водія перевищує вісім, але не більше 22; 2) має максимальну технічно допустиму масу не більше ніж 5 тонн; 3) призначений для перевезення пасажирів, які стоять; 4) має місця для сидіння та майданчик для пасажирів, які стоять; 5) має одне місце для сидіння пріоритетної категорії осіб [6].

Транспортний засіб категорії M2 класу Б – це колісний засіб, що відповідає таким вимогам: 1) призначений для перевезення пасажирів, у якому кількість місць для сидіння без урахування місця водія перевищує вісім, але не більше 22; 2) має максимальну технічно допустиму масу не більше ніж 5 тонн; 3) призначений для перевезення пасажирів, які сидять; 4) не має майданчика для пасажирів, які стоять [6].

Отже, враховуючи вимоги щодо застосування зимових або усесезонних шин лише до певних категорій колісних транспортних засобів, слід зауважити, що зимові/усесезонні шини у зимовий період мають обов'язково використовуватись лише на мотоколісних засобах та засобах, які мають не менше чотирьох коліс і призначені для перевезення пасажирів та їх багажу за умови дотримання вимог щодо максимально технічно допустимої маси (до 5 тонн) та кількості місць для перевезення пасажирів (не більше 22).

Тому, пропозиції законодавця у проєкті Закону № 8369 щодо зобов'язання встановлювати зимові/усесезонні шини на будь-які транспортні засоби є технічно необґрунтованим та таким, що суперечить нормам чинного на сьогодні законодавства України.

Також, не менш суперечливим у вищезазначеному законопроєкті є вимога щодо використання зимових/усесезонних шин у період з 01 листопада до 31 березня.

У Правилах технічної експлуатації коліс та пневматичних шин колісних транспортних засобів категорій L, M, N, O та спеціальних машин, виконаних на їх шасі, зазначено, що зимові шини мають використовуватись саме у зимовий період (сезон) [5].

Відповідно до Правил експлуатації колісних транспортних засобів, затверджених наказом Міністерства інфраструктури України від 26.07.2013 року № 550, зимовий сезон – період часу, який розпочинається датою досягнення природних умов, за яких впродовж семи діб утримується температура навколишнього природного середовища нижче ніж плюс 5°C, але не пізніше 31 листопада, а закінчується датою досягнення природних умов, за яких впродовж семи діб утримується температура навколишнього природного середовища вище ніж плюс 5°C, але не пізніше 31 березня [7].

Тобто, відповідно до чинного законодавства України початок та закінчення зимового періоду залежить від одного з двох факторів: або від настання певної дати: 31 листопада – для початку та 31 березня – для закінчення, або від досягнення певних природних умов (визначеної температури навколишнього середовища).

Отже, враховуючи вищезазначене, задля визначення та встановлення правової регламентації використання у зимовий період зимових/усесезонних шин на транспортних засобах, що не суперечитиме нормам чинного законодавства України, відповідатиме сучасним реаліям і сприятиме підвищенню рівня транспортної безпеки саме у зимовий період, необхідно внести певні зміни і доповнення у такі нормативно-правові акти України у сфері безпеки дорожнього руху:

1) Закон України «Про дорожній рух» від 30.06.1993 року № 3353-XII:

Частину другу статті 37 «Підстави для заборони експлуатації транспортних засобів» доповнити абзацом такого змісту:

встановлення на транспортному засобі шин, тип яких не відповідає сезону.

2) Правила дорожнього руху, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 року № 1306:

Пункт 1.10. розділу 1 «Загальні положення» доповнити такими визначеннями:

Зимовий сезон – період часу, який розпочинається датою досягнення природних умов, за яких впродовж семи діб утримується температура навколишнього природного середовища нижче ніж плюс 5°C, але не пізніше 31 листопада, а закінчується датою досягнення природних умов, за яких впродовж семи діб утримується температура навколишнього природного середовища вище ніж плюс 5°C, але не пізніше 31 березня.

Літній сезон – період часу впродовж календарного року у проміжок часу між датами кінця і початку зимового сезону.

Пункт 31.4.5. розділу 31 «Технічний стан транспортних засобів та їх обладнання» доповнити текстом наступного змісту:

Колеса і шини:

а) шини легкових автомобілів та вантажних автомобілів з дозволеною максимальною масою до 3,5 т мають залишкову висоту малюнка протектора менше 1,6 мм, вантажних автомобілів з дозволеною максимальною масою понад 3,5 т – 1,0 мм, автобусів – 2,0 мм, мотоциклів і мопедів – 0,8 мм, ***мінімально допустима висота рисунка протектора шин у зимовий сезон є меншою за 3 мм;***

...

ж) встановлення на транспортному засобі шин, тип яких не відповідає сезону.

Щодо встановлення відповідальності за використання на транспортних засобах шин, що не

відповідають сезону, законодавець проектом Закону № 8369 пропонує внести зміни до ч. 1 ст. 121 КУпАП, зокрема, пропонує викласти диспозицію зазначеної частини у такій редакції: «*Керування водієм транспортним засобом, що має несправності системи гальмового або рульового керування, тягово-зчіпного пристрою, зовнішніх світлових приладів (темної пори доби) чи інші технічні несправності, з якими відповідно до встановлених правил експлуатація його забороняється, у тому числі не обладнаним зимовими та/або усесезонними шинами у період з 1 листопада по 31 березня, або переобладнаний з порушенням відповідних правил, норм і стандартів*» [3].

Враховуючи положення чинних нормативно-правових актів у сфері безпеки дорожнього руху, необхідність охоплення диспозицією ч. 1 ст. 121 КУпАП не тільки технічних несправностей, з якими відповідно до встановлених правил забороняється експлуатація транспортного засобу, але й у разі невідповідності вимогам, що висуваються безпосередньо до його складових частин, необхідно диспозицію ч. 1 ст. 121 КУпАП викласти у такій редакції: «*Керування водієм транспортним засобом, що має несправності системи гальмового або рульового керування, тягово-зчіпного пристрою, зовнішніх світлових приладів (темної пори доби) чи інші технічні несправності **або невідповідності вимогам**, з якими відповідно до встановлених правил експлуатація його забороняється ...*».

Таке формулювання диспозиції ч. 1 ст. 121 КУпАП надасть можливість притягнути до відповідальності не тільки за експлуатацію транспортного засобу з технічними несправностями, але й у разі, якщо встановлені у ньому вузли і агрегати хоча і не мають несправності, але не відповідають вимогам, що висуваються до транспортного засобу нормативно-правовими актами, правилами технічної експлуатації, інструкціями підприємств-виробників та іншою нормативно-технічною документацією.

Висновки. Зважаючи на важливість відповідності технічного стану колісних транспортних засобів та їх обладнання вимогам законодавства України у сфері безпеки дорожнього руху, регламентація обов'язку використання на окремих категоріях транспортних засобів шин, тип яких відповідає сезону їх експлуатації, та встановлення адміністративної відповідальності за невиконання такої вимоги є необхідним та важливим кроком у забезпеченні безпеки дорожнього руху на автомобільних шляхах України у зимовий період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стан дорожньо-транспортного травматизму в Україні за 2021 рік: науково-аналітичний огляд / П.С. Єпринцев, А.В. Червінчук, Ю.Ю. Атаманенко, Є.О. Пилипенко. За заг. ред. проф. С.С. Вітвіцького. Київ: ВД Дакор, 2022. 252 с.
2. Васильєв Є.А. Вивчення зчіпних властивостей шин із льодом. *Безпека на дорозі: матеріали круглого столу* (в авторській редакції). м. Кривий Ріг, 24 травня 2018 року. Кривий Ріг, 2018. С. 18–21.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо безпечності транспортних засобів: проект Закону України від 19.01.2023 р. № 8369. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41201> (дата звернення: 13.02.2023).
4. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993 р. № 3353-XII. Дата оновлення: 30.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text> (дата звернення: 13.02.2023).
5. Правила технічної експлуатації коліс та пневматичних шин колісних транспортних засобів категорій L, M, N, O та спеціальних машин, виконаних на їх шасі : наказ Міністерства інфраструктури України від 26.07.2013 р. № 549. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1452-13#Text> (дата звернення: 13.02.2023).
6. Про єдині вимоги до конструкції та технічного стану колісних транспортних засобів, що експлуатуються : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.12.2010 р. № 1166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1166-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.02.2023).
7. Правила експлуатації колісних транспортних засобів : наказ Міністерства інфраструктури України від 26.07.2013 р. № 550. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1453-13#Text> (дата звернення: 13.02.2023).